נדר הוא אלא אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לא נדבה יהא ונדבה מי שרי לשנויי בה אמר ליה רבינא לרב פפא [ב]לא הוית גבן באורתא בתחומא בי חרמך דרמי רבא מילי מעלייתא אהדדי ושני להו מאי מילי מעלייתא תנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כו' טעמא דשלא לשמן הא [א]סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה אלמא סתמא נמי כלשמן דמי ורמינהי [ג]כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול [ד]וסתמא נמי פסול ושני זבחים בסתם לשמן עומדין אשה בסתמא לאו לגירושין עומדת וזבחים בסתמא כשירין מנלן אילימא מהא דתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כו' ולא קתני שלא נזבחו לשמן גבי גט נמי הקתני כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול ולא קתני שלא נכתב לשם אשה פסול אלא מהא (א) [ה]דתנן כיצד לשמן ושלא לשמן לשם פסח ולשם שלמים טעמא דאמר לשם פסח ולשם שלמים הא לשם פסח וסתמא כשר אלמא סתמן כלשמן דמי דילמא שאני התם [ו]דאמר א) * כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה אלא מסיפא שלא לשמן ולשמן לשם שלמים ולשם פסח טעמא דאמר לשם שלמים ולשם פסח הא סתמא ולשם פסח כשר דילמא שאני התם דאמר א) [ז]יוכיח סופו על תחילתו אי נמי איידי דתנא לשמן ושלא לשמן תנא נמי שלא לשמן ולשמן אלא מהא [ח]לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זובח לשם (ב) שם לשם אשים לשם ריח לשם ניחוח והחטאת ואשם לשם חטא א"ר יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי בית דין הוא אתנו בית דין דלא לימא לשמו דילמא אתי למימר שלא לשמו ואי סלקא דעתך סתמא פסול קיימי בית דין ומתני מילתא דמיפסיל ביה וגבי גט דסתמא פסול מנלן אילימא מהא [ט]דתנן [י]היה עובר בשוק ושמע (ג) סופרים מקרין איש פלוני גירש פלונית ממקום (ד) פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו דילמא כדרב פפא [כ]דאמר רב פפא הכא [ל]בסופרים העשויין להתלמד עסקינן ולא (ג) איכתוב לשום כריתות כלל אלא מהא

נדר הוא. דהא כאשר נדרת כתיב ויש חילוק בין נדר לנדבה י) נדר לאמר הרי עלי ונדבה הרי זו: **אם כמה שנדרת עשית.** שעבד עבודותיה לשמה: **יהא נדר.** ויעלה זה לנדרך: **ואם לאו יהא נדבה.** כאילו התנדבת לזה נדבה אחרת ולא לשם הראשונה: **ונדבה מי שרי לשנויי בה.** וכיון דרחמנא קרייה נדבה מי שרי לשנויי בה הא אמרינן בפ' שני (לקמן ד' כט:) אסור לחשב בקדשים ויליף מקרא דלא יחשב והכי מידרש קרא אם מוצא שפתיך תשמור ועשית אז יהיה נדר אשר ד) נדרת ואם לאו נדבה. (מפי השמועה במנחות עד כאן): **לא הוית גבן באורתא בתחומא.** כלומר אבל על שלא היית אמש בשבת אצלנו בתוך התחום שתוכל לבא לבית המדרש ולשמוע: **בי חרמך.** שם מקום: **ושני להו.** ופירקן: **שלא לשמן.** משמע דעקר שמייהו בהדיא: **שלא לשם אשה.** האשה הזאת שנכתב לשום אחרת ששמה כשם זו פסול דכתיב וכתב לה כ) לשמה: **וסתמא נמי פסול.** כגון אם כתבו הסופר [סתם] לשם לאה שיהא מזומן לכשיבא אדם אלגו ששמו ושם אשתו (שוין) כן ויתננו לו ולקמן מפרש מנלן ממתני' דסתם פסול: **ושני.** ומתרץ רבא גופיה דרמינהו אהדדי: **בסתמן לשמן עומדין.** הילכך כל כמה דלא עקר שמייהו בהדיא הוו לשמן: **מנלן.** ממתני' היכי ה) שמע ליה רבא דתיקשה ליה: **שנזבחו שלא לשמן.** משמע דעקר שמן מהן: **שלא נזבחו לשמן.** משמע שלא הזכיר שמן עלייהו דהיינו סתמא: **שנכתב שלא לשם אשה זו.** משמע שנכתב לשם אחרת בפירוש: **כיצד לשמן כו'.** מתני' היא: **לשם פסח ולשם שלמים.** כך חישב עליו: **הא לשם פסח וסתמא.** שלא חישב אחריו לשם שלמים כשר ואע"ג דסוף שחיטה סתמא אישתחיט: **אלמא סתמן כלשמן דמי.** דאי כשלא לשמן דמי הוה ליה כאילו אמר לשם פסח ולשם שלמים: **על דעת [ראשונה.** אבל] היכא דשחטיה כוליה סתמא אימא לך דפסול: **הא סתמא [ולשם] פסח.** תחילה שחטה סתם וסופה לשם פסח כשר ולא מיפסיל משום תחילתה אלמא סתמא כלשמן: **א"נ איידי כו'.** כלומר לעולם לא תידוק מיניה הא סתמא ולשם פסח כשר דלעולם אימא לך פסול דסתמא כשלא לשמו והאי דקתני לשם שלמים איידי דפריש בלשמן ולא לשמן לשם שלמים דהתם דווקא הוא דאילו סתמא הוי כשר דעל דעת ראשונה הוא עושה פריש נמי תנא דמתני' בשלא לשמו ולשמו לשם שלמים ולשם פסח ולאו דווקא דה"ה לסתמא ולשם פסח דמיפסל בתחילת שחיטה: **לשם ששה דברים.** משנה בפרק ב"ש ומקראי יליף להו: **לשם זבח.** לשם מה שהוקדש: **לשם זובח.** שיתכפר בו בעליו ולא שיתכפר בו אחר: **לשם שם.** ד) (לנחת רוח) להקב"ה שאמר ו) ונעשה רצונו: **לשם אשים.** להקטירם ולא לעשותם גלי על המזבח. קרבוניי"ש בלע"ז: **לשם ריח.** לאפוקי איברים שצלאן והעלן דשוב אין בהן ריח והכי מפרש להו התם: **לשם ניחוח.** לשם הנחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו: **שלא היה בלבו.** לשמו אלא סתם ז) ולא הזכיר אחד מאלה: **שתנאי בית דין הוא.** שישחטו סתם ולא יזכירו בשחיטתן לשמו כדמפרש טעמא ואזיל אתנו ב"ד דלא לימא לשמן כו': **וגבי גט דסתמא פסול מנא ליה.** כלומר היכי שמע ליה רבא ממתני' דגיטין דפסול דתיקשה ליה ורמינהי אהדדי: **מקרין.** את התלמידין שמלמדין אותן לכתוב טופסי גיטין: **דלא איכתוב לשם כריתות כלל.** אבל היכא דאיכתב לשם כריתות שיהא מזומן לו לכשיזדמן לו מגרש ח) ששמו ושם אשתו שוין בו כשר:

ואם לאו יהא נדבה. אע"ג דבפ"ק דר"ה (דף ו.) דריש ליה לענין בל תאחר דלא שייך לאמר שחיטה הכא דריש מפשטיה דקרא דמשמע דקרי ליה לנדר נדבה: **זבחים** בסתם לשמן הן עומדין. ואינו פסול עד שיכוין שלא לשמן [וא"ת בפ"ק דחולין (דף יב:) בעי ר"י אי קטן יש לו מחשבה וכו' ופי' בקונטרס כגון בשחיטת קדשים דיליף כרים זבחים דבעי לשמה ושחט קטן עולה לשמה מי הוי כוונה או לא הא משמע הכא דמסתמא נמי כשר ואינו פסול עד שיכוין שלא לשמן] וי"ל דסתמא דקטן גרע דאין לו דעת להבין שהן קדשים וסבור שהן חולין והוה ליה מתעסק ופסול כדאמר בפרק בית שמאי (לקמן דף מו:) לשם חולין כשירין ב) משום חולין פסולה והאי קטן אפילו אומר יודע אני שהן קדשים ולשמן אני מתכוין מיבעיא לן אי כוונתו כוונה או דילמא לא מהני אם אין מעשיו מוכיחין: **סתם** אשה לאו לגירושין עומדת. ואפי' זינתה תחת בעלה מכל מקום לאו להתגרש בגט זה עומדת וגם אם לא ירצה הבעל לא יגרשנה * אלא שלא תשמשנו י) ומתוך הא מילתא מיתרצא מה ל) שמקשים בסוף פרק שני דגיטין (דף כג.) דאמר עובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד ואינו כשר לכתוב את הגט ובפ' שני דעבודה זרה (דף כו:) אמרי' ימול ארמאי ואל ימול כותי משום דכותי מתכוין לשם הר גריזים [והתם נמי] בעינן לשמה כדדרשינן (שם דף כז.) מלה' המול (ימול) ואפי' הכי מכשרינן ארמאי די"ל לחלק בין גט למילה כמו שמחלק כאן בין זבחים לגט הא א) סתמא פסול משום דסתם אשה לאו לגירושין קיימא ולכך נמי [בעובד כוכבים] פסול אע"ג דעביד סתם אבל מילה סתמא לשמה קיימא כמו זבחים הילכך עובד כוכבים כשר אע"ג דעביד סתם: **הא** לשם פסח וסתמא כשר. פי' בקונטרס דסוף שחיטה סתמא אישתחיט ותימה כיון דאמר בתחילת שחיטה לשם פסח וכי כל שעה יש לו לדבר עד שיגמר שחיטתו ונראה לפרש דבשתי עבודות איירי כגון דשחיט לשם פסח וקיבל סתם ומיהו בפרק תמיד נשחט (פסחים דף נט:) מיבעי לן אי בעבודה אחת תנן או בשתי עבודות ועבודה אחת היינו כדפירש הקונטרס ויש ליישב דאפילו אם תימצי לומר לשם פסח וסתמא פסול [אפ"ה] אין צריך לדבר כל שעה אלא שבתחילת שחיטה יאמר שעושה כל השחיטה לשם שחיטת פסח:

אתנו בית דין דלא לימא לשמה דילמא אתי למימר שלא לשמה. בשמעתא קמייתא דגיטין (דף ג.) דמפרש דלכך לא תיקנו לומר בפני נכתב לשמה למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה משום דלאי מפשת ליה לדיבורא אתי למיגזייה לא הוי מצי למימר דילמא אתי למימר שלא לשמה דמי הוא שוטה כל כך שנותן גט לאשה זו שנכתב לשמה והוא אומר שלשם אחרת נכתב אבל אדם השוחט קרבן פעמים שטועה וסבור שהוא קרבן אחר וכן המקבל ומוליך וזורק: **קיימי** בית דין ומתני כו'. מ) יש תימה למה לו להאריך כל זה הא בהדיא אמר סתמא כשר ונראה לפרש דמי שלא היה בלבו היינו שלא אמר בהדיא לשם אחד מכל אלו אבל חישב בלבו למה שדינו להיות הא סתמא פסול ט) להכי [דייק] מתנאי בית דין וכי מתנו בית דין דלא לימא בהדיא ובמחשבה סגי ושמא אתי לידי פסול שלא יחשב כלל וישחוט סתמא ויפסל: **בסופרים** העשויין להתלמד עסקינן. ואפילו למאן דאמר בפרק קמא דעירובין (דף יג.) גבי מגילת סוטה דמוחקין אותה מן התורה אף על גב דבעינן לשמה ואף על גב

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ד מהל' מעה"ק הלכה י ועיין רש"ק:

ד ב ג ד מיי' פ"ג מהל' גירושין הל"א סמ"ג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלא סעיף א:

◆

מוסף רש"י

יהא נדר. כלומר יעלה ידי נדרך ואם לא נדבה יהא. ויביא אחרת לנדרו ונדבה מי שרי לשנויי בה. והכתיב אם זבח שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם שלמים (מנחות ב: ב:) לא הוית גבן בתחומא. לא היית קרוב אצלנו שתוכל לבא. לישנא אחרינא בתחומא בבית המדרש. ולשון משנתי (ב"ק כ.), ובתוספ' ב"ב נג, פי' בתחומא, כמו תלמידות שלבן בסוף התחום היו כדי שיוכלו לבא שם בשבת מן העיירות שסביב: לשם זבח. לאפוקי שמי קדש, כגון לשם אחר לשם זובח. לאפוקי שמי בעלים, והא ילפינן להו מקראי לשם חטא. לשם חטאו שהוא מביא עליו (לקמן ח:) סופרים. סותמי גיטין להתלמד. לכתוב גיטין (גיטין כד. כד:):

◆

לעזי רש"י

קרבונייי"ש חתיכות בשר צלויות על פחמים

◆

שינויי נוסחאות

א) דאמרינן (כי"ר): ב) כ"א בסקום (כי"ר): ג) בכת"י דלא, וכ"ה גרס"י: ד) נ"ל באשר (מ"כ): ה) היכי שמעינן ממתני' דסתמא כשר דתיקשי ליה לרבא כנ"ל (צ"מ, ועי' מלא"ש): ו) פ"א שאמר והיה העולם (גליון, וכ"ה בגמ' לקמן מו:), ימ"כ גרים לשם שם הקב"ה, יהסלל נמחק: ז) אלא סתם שחט (כי"ם): ח) כ"א לגרש למי ששמו (גליון) כ"א מגרש ששמו ושם אשתו כן, ותיבות רן בו נמחק (ש"מ): ט) נ"ל כשרה (יעב"ץ): י) כתב' רשב"א ר פת"ח העתיק לדברי התוס' אלא יכולה להיות תחתיו תשמשנו בשפחה דעלמא. וכן ברלי פי"א כתב דעיים נפל נוס' התוס' וצ"ל אלא תשמשנו. וכ"ה בפסקי התוס' לן. אבל הרבה אחרונים העתיקו ' התוס' כמו שהוא לפנינו, וע' ספר הנעתק"א שהדי"ה בכתבים ף ב"ל: יא) כ"א דהתם (גליון), א דגט סתמא (מ"כ): יב) כ"א אין צריך לזבוח לעולם לשם סח (כ"ה בקמא שבהשמטות). א דאין צריך לצוות לעולם (יב): יג) נ"ל ניכר. וכ"ה (כי"מ): יד) כ"א שיכול לבוא (כי"ב):

◆

שיטה מקובצת

אלא מהא כיצד לשמן כו'. ולא"ת והמקשה תלי פ"ד וכי תפלה [illegible] דשתן דלעולם יעמוד ויאמר לשם פסח. ורית לאפי"ג דבכל עבודה ועבודה יש לו לפרש לשם פסח. סתמא לפי' זה הוי פי' דמתני' לשמו ושלא לשמו בשתי עבודות כמו שחיטה וקבלה ששחטו לשם פסח [illegible] לשם שלמים, ולא נסירת לפ"כ לשמו ושלא לשמו דמתני' ר"ל סכל עבודה אחת מפיה לקמן (דף יג. [illegible]), דאי בשתי עבודות היינו רישא [illegible] פסח והמשלם ששחטו שלא לשמו [illegible] וסלק וזרק שלא לשמו, דאו אי קאמר מפיה לקמן (שם), דליכא למימר דעשה כל הדי עבודות שלא לשמן, דלמה לי שלי האי טורח סגי, [illegible] ב"כ או או קאמר, ואי"כ פיסא [illegible] לשמו ושלא לשמו ר"ל בעבודה אחת ששחטו לשם פסח ולשם שלמים, [illegible] הדרא קושיא לדוכתיה, וי"ל [illegible] פריך דמשמע ליה לשמו ושלא לשמו בשחיטה ששחטו שיתן [illegible] לשם פסח ושני לשם שלמים, ולפ' יו' דייק הא לשם פסח וסתמא כשר אלמ"א סתמא כלשמו דמי דאי כשלא לשמו דמי [illegible] יז) צריך לעמוד ולומר לשם פסח מ"מ בכל שיתן ושיתן היה לו להזכיר לשם פסח (תוס' [illegible]): תנ"ה הא לשם פסח כו'. עיין בהשמטות בסוף המסכת: תוד"ה קיימי. היינו שלא אמר בהדיא לשם אחד מכל אלו, והא דקאמר רבי יוסי שלא היה בלבו' היינו שלא היה ניכר וידוע לשומעין אם היה בלבו לכך והיינו (דפרי) [דפתחן] נפתיקה, כלומר שלא נדר יז) בשפתיו מה שחשב בלבו. והא דפריך מגמרא ומ"ש סתמא פסול קיימי ב"ד ומתני מילתא דמיפסל ביה, היינו מילתא פירוש יח) לידי פסול דהיינו ע"י שתיקה דמתוך שישתוק אולי יחשב ולא ישחוט גם בלבו' ומיפסל אי סתמא פסול, דיותר יגא שלא יחשוב כלל בשעת מחשבה בלבו אלא לשמו ולומר שלא לשמו אם היה אומר בפיו לשמו בפירוש (תוס' [illegible]):

מסורת הש"ס

א) ב"ק כ. כ"ב נא., ב) גיטין כד., ג) לקמן יג. פסחים נט:, ד) מנחות טז., ה) [גיטין סו. נדרים מח. חולין לט:] ב"ב קלח., ו) לקמן מו:, ז) גיטין דף כד., ח) [שם:], ט) עי' ירושי' גיטין פ"ג ה"א, י) קנים פ"א מ"א, כ) גיטין כ., ל) עי' תוס' מנחות מב. ד"ה ואל, מ) עי' נ"ק, נ) עי' רש"ק.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא מהא כיצד לשמן. נ"ל ותיבת דתנן נמחק: (ב) שם לשם השם: (ג) שם ושמע קול סופרים מקרין איש פלוני מגרש את פלונית: (ד) רש"י ד"ה לשם השם לנחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו. נ"ב לאו היינו לשם ניחוח וכן מפורש לקמן דף מו ע"ב ור"ל שהוא שוחט לשם הקב"ה ימ"ש הוא נחת רוח כו' מה שא"כ לשם ניחוח שצריך לשוחט עבור נחת רוח וק"ל:

◆

גליון הש"ס

גמ' כל העושה על דעת ראשונה. לקמן דף מח ע"ב שבת דף נג ע"ב: תוס' ד"ה סתם וכו' אלא שלא תשמשנו. עיין בתשובת הרי"ם אלגאזי סימן פח:

◆

ליקוטים

בתחומא. פי' בבית המדרש שהוא תחומה של תורה. (ערוך ערך תחם) **אלמא סתמא כלשמן** כו'. לכאורה צריך נגר וכר נגר דיתפוק אחרי דכבר החלישו התוס' ז"ל בכמה מקומות דכל מחשבות פיגול צריך להיות דוקא בדיבור ובאם חישב ולא הוציא מפיו אינה פוסלת, א"כ מכ"ש כששחט בסתמא דלא יזיק, וכאן מסתפק הש"ס בסתמא אי יפסול אי לאו וצ"ב. ואפשר לומר הא דמספקא להתוס' היינו לפי מה דמסקינן דסתמא לשמן, אבל אי אמרינן דסתמא כשלא לשמן ודאי אין פסול מחשבת פיגול בלתי דבור, דלא גרע מלשמן. ויותר נראה לי דסתמא גרע דהוי כמו משום חולין כיון דלא כיוון במחשבתו לשם קדשים, אבל אם כיוון במחשבתו שלא לשמן כיון דעכ"פ יש לו מחשבה לשם קדשים [הרי זה כשר]. ועיין תוס' ד"ה זבחים בסתם. והדבר צריך עוד תלמוד (מלא כתן): **זבחים בסתם לשמן עומדים** וכו'. נראה לי דאפילו למ"ד מצוות צריכות כוונה הני מילי בדבר שכל המין ראוי למצוותו כגון מצה ושופר ולולב דאין תחיבת מצה זו ושופר ולולב אלו מיוחדין למצוותן דאפשר למצוה זו לקיים ע"י דברים אחרים של מינן כמו באלו ואין אלו סתמן עומדים למצוותן, ודמי לסתמא דגט דאמר רפ"ק דזבחים גבי קדשים דקיי"ל כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ואם שחטן סתמא עלו דסתמן לשמן קיימי אבל גט הנכתב שלא לשם אשה פסול ואפי' סתמא נמי פסול משום דסתם אשה לאו לגירושין קימא ופי' התוס' דאפי' זינתה מ"מ לאו להתגרש בגט זה עומדת דהא אפשר להתגרש בגט אחר כמו בזה, אבל בדבר פרטי המיוחד ועומד למצותו וא"א לקיימו אלא בגופו ואפי' בכינו א"א אלא כי בעצמו כגון אכילת קדשים ופסח דמצוות אכילתן מיוחד בגופן וא"א לקיים מצוותן אלא בגופן דמי לשחיטת קדשים דסתמן לשמן עומדין הואיל ומצוותן מיוחד בגופן, וגם במילה למ"ד דבעי מילה לשמה אפ"ה בנכרי כשרה משום דעביד סתמא וסתמא לשמה קאי כמ"ש התוס' רפ"ק דזבחים, וצ"ל דהיינו משום דמצות אדם זה מיוחדת לגופו ממילא סתמא לשמו קאי, א"נ משום דכל הני אי עשאן שלא לשמן ביטל מצוותן לגמרי כגון מילה אם נעשה שלא כהכשרה שוב אי אפשר בחזרה לעשות במצותה, אע"ג דאפשר בהטפת דם ברית אין זה עיקר מצות מילה אלא במקום דלא אפשר כגון גר שנתגייר כשהוא מהול או קטן הנולד מהול, אבל עיקר מצות מילה אולה לה. וכן קדשים אי עשאן שלא במצוותן בטל מצות קרבן זה, משא"כ סתמא לשמו קאי. משא"כ בשאר מצות כמצה שופר ולולב אם עשאן שלא במצוותן יש להם תקנה לחזור לעשות במצוותן. אין סתמן עומדות לשמן (שו"ת שואל ומשיב ריש סי' מג): **כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה.** ואע"ג דהכהן קאמר לא נתכוונתי לדעת ראשונה אלא סתמא שחטתי, אפ"ה אמרינן על דעת ראשונה שחט ולא סמכינן אדיבוריה. ותנן בשבת (צא ע"א) המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא ופרכינן למה לי למתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב עליו, אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהצניעו ושכח על מה הצניעו, והשתא קא מפיק סתמא, מהו דתימא בטלה מחשבתו קמייתא קמ"ל כל העושה ע"ד הראשונה. הרי התם בשכח מחשבתו הראשונה עסקינן ופשיטא דקאמר לא נתכוונתי על דעת הראשונה שהרי שכח דעתו הראשונה, אעפ"כ הכריעו חכמים את דעתו דעל דעת הראשונה קא מפיק (חו"ר ורש הל' יוסף סי' תרי"ח):